

JAKUB SZCZEPKOWSKI*

**GŁOSA DO WYROKU NACZELNEGO SĄDU ADMINISTRACYJNEGO
Z DNIA 22 CZERWCA 2017 R., SYGN. AKT II OSK 2366/16,
NIEPUBL.¹**

„Nie można *a limine* wyłączyć możliwości, że w badanym przypadku zachodzą podstawy, aby rozważyć zaawansowanie procesu adaptacji czy integracji dzieci wnioskodawcy z polskim społeczeństwem, co mogłoby doprowadzić do oceny, czy ich wydalenie nie naruszy praw dziecka określonych w Konwencji o prawach dziecka w stopniu istotnie zagrażającym ich rozwojowi psychofizycznemu. Rzeczą organu II instancji była zatem szczegółowa analiza zgłoszonych dowodów. W każdym razie nie odpowiada wymogom standardów procedury administracyjnej ogólne stwierdzenie, wyrażone jeszcze przed przeprowadzeniem wnioskowanego dowodu, że „w niniejszym przypadku nie zachodzą żadne podstawy, aby rozważyć zaawansowanie procesu adaptacji czy integracji z polskim społeczeństwem”².

W głosowanym orzeczeniu Naczelny Sąd Administracyjny odniósł się do niekwestionowanych fundamentalnych praw człowieka uznawanych w społeczeństwach demokratycznych: ubiegania się o nadanie statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej, azylu i ochrony czasowej uregulowanych, które zawarte są także w polskim porządku prawnym. Ani ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³, ani ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cu-

* Mgr, adwokat; e-mail: j.szczepkowski@kancelaria-szczepkowski.pl.

¹ Orzeczenia sądów administracyjnych wskazane w niniejszym artykule pochodzą z internetowej Centralnej Bazy Orzeczeń Sądów Administracyjnych (CBOSA), www.nsa.gov.pl.

² Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 22 czerwca 2017 r., II OSK 2366/16, niepubl.

³ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1666 z późn. zm. (dalej: u.u.c.o.).

dzoziemcach⁴, a także Konwencja dotycząca statusu uchodźców⁵ wraz z Protokołem nowojorskim⁶ nie wiążą prawa nabycia statusu uchodźcy z osiągnięciem określonego wieku albo posiadaniem zdolności do czynności prawnych⁷. Małoletni ma zapewnione gwarancje procesowe⁸, dlatego jego dobro, rozumiane jako najlepszy interes dziecka, powinno być brane pod uwagę podczas stosowania prawa stanowiącego o sytuacji małoletniego⁹, w związku z tym z uwagi na treść art. 22 Konwencji o prawach dziecka¹⁰ państwa-strony zobowiązane zostały do podejmowania

⁴ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 2094 z późn. zm. (dalej: u.c.).

⁵ Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 (dalej: Konwencja genewska).

⁶ Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 517 (dalej: Protokół).

⁷ Zob. J. Chlebny, *Postępowanie w sprawie o nadanie statusu uchodźcy*, Warszawa 2011, s. 333.

⁸ Jak zauważa M. Balcerek: „Podkreślając znaczenie gwarancji formalnych, należy wskazać, że za ich «pośrednictwem praktycznie daje znać o sobie i konkretyzuje się pozytywne działanie czynników obiektywnych», że one «do pewnego stopnia mogą redukować ujemne skutki braku bądź słabości gwarancji materialnych» i że «w rezultacie długotrwałego i systematycznego ich stosowania mogą umacniać i przyspieszać rozwój kultury politycznej społeczeństwa, a więc podawać korzystne zmiany w sferze kształtowania się momentów obiektywnych, działających na rzecz przestrzegania prawa»”, tenże, *Prawa dziecka*, Warszawa 1986, s. 296 i nast.

⁹ Zob. W. Stojanowska [w:] T. Smyczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka. Analiza i wykładnia*, Poznań 1999, s. 81.

¹⁰ Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm. (dalej: Konwencja o prawach dziecka). Art. 22 Konwencji o prawach dziecka brzmi: „1. Państwa-Strony podejmą właściwe kroki dla zapewnienia, aby dziecko, które ubiega się o status uchodźcy bądź jest uważane za uchodźcę w świetle odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego lub wewnętrznego stosowanego postępowania, w przypadku gdy występuje samo lub towarzyszą mu rodzice bądź inna osoba, otrzymało odpowiednią ochronę i pomoc humanitarną przy korzystaniu z odpowiednich praw zawartych w niniejszej konwencji lub innych międzynarodowych aktach dotyczących praw człowieka oraz innych dokumentach w sprawach humanitarnych, których wspomniane Państwa są Stronami. 2. W tym celu Państwa-Strony zapewnią, w stopniu, jaki uznają za właściwy, współdziałanie w wysiłkach podejmowanych przez Narody Zjednoczone i inne kompetentne organizacje międzyrządowe oraz pozarządowe, współpracujące z Narodami Zjednoczonymi, dla udzielenia ochrony i pomocy takiemu dziecku oraz odnalezienia jego rodziców lub innych członków rodziny dziecka uchodźcy w celu uzyskania informa-

właściwych kroków dla zapewnienia, by dziecku ubiegającemu się o status uchodźcy udzielono m.in. ochrony i pomocy oraz ewentualnie odnaleziono jego rodziców lub innych członków rodziny dziecka-uchodźcy, w celu uzyskania informacji niezbędnych do ponownego połączenia go z rodziną. W aktualnej sytuacji politycznej, ale i prawnej, nie jest już możliwe traktowanie małoletniego dziecka objętego wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, jako tylko biernego członka rodziny dorosłego imigranta¹¹. Dlatego niniejsza glosa przedstawia połączenie dwóch perspektyw najlepszego interesu dziecka w zakresie ochrony międzynarodowej, krajowego prawa administracyjnego oraz międzynarodowego prawa praw człowieka i praw dziecka.

Przedmiotowy wyrok został wydany w następującym stanie faktycznym sprawy: A.B., obywatel Federacji Rosyjskiej narodowości czeczeńskiej, złożył w dniu 30 czerwca 2013 r. do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców wniosek o nadanie statusu uchodźcy w Polsce. Wnioskiem objął również żonę i dwoje małoletnich dzieci. We wniosku podał, że w kraju pochodzenia był prześladowany przez zamaskowane osoby, które zabierały go i biły. Nie był jednak nigdy zatrzymany, aresztowany ani sądzony. Oświadczył, że nie należał do żadnej partii politycznej, nie uczestniczył też w żadnym konflikcie zbrojnym.

Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców decyzją z lutego 2015 r. odmówił skarżącemu i jego rodzinie nadania statusu uchodźcy, udzielenia ochrony uzupełniającej oraz zgody na pobyt tolerowany. Zdaniem Szefa Urzędu, z przedstawionych okoliczności faktycznych nie wynika, aby skarżący był prześladowany przez władze publiczne z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub przekonań politycznych, co jest niezbędną przesłanką do uznania za uchodźcę w rozumieniu ustawy. Organ stwierdził, że wnioskodawca nie jest wiarygodny, ponieważ jego zeznania są sprzeczne, a złożone dokumenty fałszywe.

Uzasadniając odmowę udzielenia cudzoziemcowi ochrony Szef Urzędu wskazał, że w stosunku do skarżącego przesłanki do udzielenia takiej

cji niezbędnych do ponownego połączenia go z rodziną. W przypadkach gdy nie można odnaleźć rodziców ani innych członków rodziny, dziecko zostanie otoczone taką samą opieką, jak dziecko pozbawione stale bądź czasowo swojego otoczenia rodzinnego z jakichkolwiek przyczyn, zgodnie z postanowieniami niniejszej konwencji”.

¹¹ Zob. R. Balicki, P. Mateusz-Protasiewicz, *Prawo dzieci migrantów*, [w:] S.L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Warszawa 2015, s. 284.

ochrony nie występują. Nie ma również podstaw określonych w art. 97 ust. 1 pkt 1 i 1a u.u.c.o., do udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt tolerowany.

Rada do Spraw Uchodźców, po rozpoznaniu odwołania cudzoziemca, decyzją z maja 2015 r. utrzymała w mocy decyzję Szefa Urzędu. Podzieliła stanowisko organu I instancji o braku zaistnienia przesłanek uprawniających do nadania statusu uchodźcy.

W skardze do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego A.B. wskazał m.in., że organy niewłaściwie rozpoznały wniosek o jego ponowne przesłuchanie oraz o przesłuchanie jego dzieci. Przesłuchania te – według niego – miały na celu wykazanie nowych okoliczności, odmiennych od tych ustalonych przez organ, a mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, jak doświadczenie przemocy w kraju pochodzenia (czyli zaistnienia przesłanki uzasadniającej nadanie statusu uchodźcy) oraz świadczących o stopniu integracji dzieci A.B. ze społeczeństwem polskim oraz o więzi łączącej je z krajem pochodzenia.

Rozpoznając skargę A.B. Wojewódzki Sąd Administracyjny oddalił ją argumentując tym, iż organ prawidłowo przyjął, że skarżący nie był i nie jest prześladowany z przyczyn określonych w Konwencji genewskiej. W konsekwencji nie spełnia przesłanek do przyznania ochrony przewidzianej w ustawie o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Sąd w całości podzielił ocenę Rady zarówno, co do ogólnej, niskiej wiarygodności skarżącego, jak i co do tego, że jego zeznania w części dotyczącej przyczyn opuszczenia kraju pochodzenia i groźących mu represji są niewiarygodne. Ponadto sąd w uzasadnieniu wskazał, że organy prawidłowo przeanalizowały sytuację dzieci skarżącego pod kątem zasadności przyznania im ochrony międzynarodowej oraz wskazał, iż przesłanki przyznania statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej czy zgody na pobyt tolerowany są identyczne zarówno dla dzieci, jak i dla osób pełnoletnich. W związku z tym chęć zapewnienia dzieciom lepszych warunków bytowych nie uzasadnia objęcia ich ochroną międzynarodową w Polsce. Z akt sprawy nie wynika również, że w przypadku powrotu do kraju pochodzenia mogłyby być naruszone prawa dzieci w stopniu istotnie zagrażającym ich rozwojowi psychofizycznemu.

Na powyższe orzeczenie Rzecznik Praw Dziecka wniósł skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego, w której zarzucił m.in. naruszenie prawa procesowego poprzez wadliwą ocenę nieuwzględnienia wniosków dowodowych skarżącego w postaci dowodu z przesłucha-

nia (w obecności biegłego psychologa) dzieci skarżącego, na okoliczność stopnia ich integracji ze społeczeństwem polskim oraz więzi łączących je z krajem pochodzenia, tj. na okoliczność istotną z punktu widzenia rozstrzygnięcia w przedmiocie zasadności udzielenia zgody na pobyt tolerowany, a tym samym z góry organy i sąd przyjęły (bez przeprowadzenia w tym zakresie ww. dowodów), że małoletni nie są zintegrowani ze społeczeństwem polskim na tyle, aby nakazanie im powrotu do kraju pochodzenia mogło spowodować zagrożenie dla ich dalszego rozwoju psychofizycznego.

Naczelny Sąd Administracyjny rozpatrując skargę Rzecznika Praw Dziecka w orzeczeniu z dnia 22 czerwca 2017 r. uchylił zaskarżony wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oraz decyzje organu II instancji w części dotyczącej pobytu tolerowanego, a w części dotyczącej ochrony międzynarodowej oddalił skargę. Wskazał przede wszystkim, że w odwołaniu skierowanym do Rady do Spraw Uchodźców, pełnomocnik skarżącego – kwestionując, że decyzja organu I instancji narusza między innymi przepis art. 97 ust. 1 pkt 1a u.u.c.o. – wniósł o dopuszczenie dowodu z przesłuchania małoletnich dzieci. Dowód ten nie został przeprowadzony, pomimo że skarżący wskazując jednoznacznie, iż ma to być dowód „na okoliczność asymilacji ze społeczeństwem polskim, znajomości języka polskiego i możliwych negatywnych skutków dla ich rozwoju w przypadku powrotu do kraju pochodzenia”. Wniosek ten został następnie ponowiony w piśmie procesowym z dnia 27 kwietnia 2015 r. Skarżący twierdził, że organ nie wyjaśnił w sposób wystarczający okoliczności związanych z określoną w art. 97 ust. 1 pkt 1a u.u.c.o. przesłanką udzielenia zgody na pobyt tolerowany i w powołaniu m.in. na przepisy preambuły oraz art. 2, art. 3 ust. 1, art. 4, art. 6 ust. 2, art. 27 ust. 3, art. 28 i art. 29 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka wskazywał na zagrożenia dla rozwoju psychofizycznego dzieci w przypadku wydalenia do kraju pochodzenia. Rada do Spraw Uchodźców odnosząc się do ww. wniosku dowodowego stwierdziła w uzasadnieniu decyzji, że odmawia przeprowadzenia wywiadów z córkami cudzoziemca. Uzasadniła to tym, że w czasie przywoływanych przez cudzoziemca zdarzeń w kraju pochodzenia cudzoziemki miały odpowiednio 9 i 12 lat. W ocenie Rady rozstrzygnięcie (w części) w tak istotnej sprawie na podstawie wspomnień tak małych dzieci stawiałoby pod znakiem zapytania rzetelność samego rozstrzygnięcia. Ponadto Rada, podzielając ustalenia i oceny organu I instancji odnoszące się do braku przesłanek udzielenia zgody na pobyt tolerowany,

uznała, że nie znajduje przesłanek dla udzielenia ochrony międzynarodowej na terytorium RP dla cudzoziemca na podstawie zaświadczeń z placówek szkolnych. Rodzina B. na terytorium RP wjechała w czerwcu 2013 r., a następnie przebywała w Niemczech, do Polski wjechała ponownie w lutym 2014 r. Oznacza to, że w niniejszym przypadku nie zachodzą żadne podstawy, aby rozważać stopień zaawansowania procesu adaptacji czy integracji z polskim społeczeństwem.

Jak wskazał Naczelny Sąd Administracyjny w uzasadnieniu wyroku z powyższych względów nie można *a limine* wyłączyć możliwości, że w badanym przypadku zachodzą podstawy, aby rozważać zaawansowanie procesu adaptacji czy integracji dzieci wnioskodawcy z polskim społeczeństwem. Adaptacja lub integracja mogłaby doprowadzić do oceny, czy ich wydalenie nie naruszy praw dziecka określonych w Konwencji o prawach dziecka w stopniu istotnie zagrażającym ich rozwojowi psychofizycznemu. Rzeczą organu II instancji była zatem szczegółowa analiza zgłoszonych dowodów. W każdym razie nie odpowiada wymogom standardów procedury administracyjnej ogólne stwierdzenie organów, wyrażone jeszcze przed przeprowadzeniem wnioskowanego dowodu, że „w niniejszym przypadku nie zachodzą żadne podstawy, aby rozważać zaawansowanie procesu adaptacji czy integracji z polskim społeczeństwem”.

Konkludując, sąd II instancji w uzasadnieniu wyroku wskazał, że, z uwagi na częściowe uchylenie wyroku i decyzji organu II instancji w zakresie zgody na pobyt tolerowany, „nie przesądzając, czy dobro dzieci cudzoziemca uzasadnia udzielenie im ochrony przewidzianej w art. 97 ust. 1 pkt 1a u.u.c.o. i czy podniesione okoliczności uniemożliwiają wydanie decyzji o wydaleniu, należy zauważyć, że powinny one stanowić przedmiot ustaleń w następstwie prawidłowo przeprowadzonego postępowania dowodowego”.

Na wstępie rozważań podjętych na gruncie głosowanego orzeczenia, wskazać należy, że istota udzielenia ochrony międzynarodowej¹² w polskim porządku prawnym została zagwarantowana w ustawie i sprawdza się do zabezpieczenia cudzoziemcowi międzynarodowych standar-

¹² „Współcześnie istnieje międzynarodowy system ochrony uchodźców o zasięgu uniwersalnym. Składają się nań nie tylko normy prawa międzynarodowego, zwyczajowe i traktatowe, lecz również określony system organizacyjny. Stwarza on instytucjonalne warunki do ochrony uchodźców w stosunkach międzynarodowych i wewnętrznych”, B. Wierzbicki, *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Warszawa 1993, s. 27 i nast.

dów traktowania uchodźcy zgodnie z Konwencją genewską, Protokołem i prawem Unii Europejskiej. Zapewnienie ochrony międzynarodowej przybiera dwie formy: nadanie statusu uchodźcy oraz udzielenie ochrony uzupełniającej. Przewidziane ustawą pozostałe formy jak udzielenie azylu i udzielenie ochrony czasowej, są nazywane „innymi rodzajami ochrony udzielanej cudzoziemcom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”¹³.

W stanie prawnym na datę wydawania decyzji organów kontrolowanych przez sądy, u.u.c.o. przewidywała, że po przeprowadzeniu postępowania dowodowego w sprawie o nadanie statusu uchodźcy na podstawie przesłanek z Konwencji genewskiej organy winny niejako osobno zbadać, czy skarżącemu nie należy udzielić zgody na pobyt tolerowany¹⁴. Ze względu na dużo szerszy zakres instytucji zgody na pobyt tolerowany, odmowa udzielenia statusu uchodźcy nie przesądza automatycznie o bezzasadności wniosku o udzielenie zgody na pobyt tolerowany¹⁵.

¹³ A. Fermus-Bobowiec, E. Lis, *Udzielanie ochrony międzynarodowej cudzoziemcom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2016, t. 25, s. 26 i nast.

¹⁴ Zgodnie z art. 97 u.u.c.o. w brzmieniu do dnia 1 maja 2014 r. pobyt tolerowany udzielany był jeżeli jego wydalenie: 1) mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, w którym mógłby zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu lub być zmuszony do pracy lub pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. [...]; 1a) naruszałoby prawo do życia rodzinnego w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., lub naruszałoby prawa dziecka określone w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 oraz z 2000 r. Nr 2, poz. 11), w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu; 2) jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu i od cudzoziemca. 1a. Przepisu ust. 1 pkt 1a nie stosuje się w przypadku, gdy dalszy pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi zagrożenie obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa i porządku publicznego. 2. Cudzoziemcowi można udzielić zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli jego wydalenie mogłoby nastąpić jedynie do kraju, do którego wydanie cudzoziemca jest niedopuszczalne na podstawie orzeczenia sądu o niedopuszczalności wydania cudzoziemca albo na podstawie rozstrzygnięcia Ministra Sprawiedliwości o odmowie jego wydania, uwzględniając przyczynę, z powodu, której odmówiono wydania cudzoziemca, oraz interes Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁵ Zob. K. Bem, *Glosa do wyroku NSA z dnia 6 marca 2006, II OSK 1224/05*, teza 5, LEX/el.2009; na podstawie art. 97 ust. 1 pkt 1 u.u.c.o. obowiązującego w trakcie wydawania kontrolowanych decyzji.

Instytucja ta została zmodyfikowana wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach¹⁶, do której to regulacji prawnej została przeniesiona instytucja zgody na pobyt tolerowany oraz utworzona nowa instytucja zgody na pobyt ze względów humanitarnych¹⁷. Jak wskazuje J. Chlebny:

starsza zgoda na pobyt tolerowany bazowała na art. 97-105¹⁸ ustawy i była rozstrzygana w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy, w sprawie wydalenia cudzoziemca oraz w sprawie udzielenia zgody na pobyt tolerowany w związku z niewykonalnością wydalenia. Obecna zgoda na pobyt tolerowany ma swoje oparcie w art. 351-358 ustawy o cudzoziemcach, jest powiązana z postępowaniem w sprawie zobowiązania cudzoziemca do powrotu albo odrębnym postępowaniem w przedmiocie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany¹⁹.

Oznacza to, że zarówno w aktualnym stanie prawnym, jak i w stanie prawnym rozpatrywanym w glosowanym orzeczeniu, zgoda na pobyt tolerowany, w tym zgoda na pobyt ze względów humanitarnych, nie są częścią instytucji ochrony międzynarodowej. Ustawodawca kształtując przesłanki zgody na pobyt ze względów humanitarnych i zgody na pobyt tolerowany starał się recypować standardy²⁰ określone m.in. w Euro-

¹⁶ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz. U. z 2013 r. poz. 1650.

¹⁷ *Uzasadnienie do projektu ustawy o cudzoziemcach*, druk sejmowy z dnia 3 lipca 2013 r., nr 1526, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1526> [dostęp: 23.09.2019 r.].

¹⁸ Przywołane przepisy utraciły moc w związku z wejściem w życie w dniu 1 maja 2014 r. ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach na podstawie art. 484 – przypis autora.

¹⁹ P. Dąbrowski [w:] J. Chlebny, *Ustawa o cudzoziemcach. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 797 i nast.

²⁰ Jak wskazuje P. Dąbrowski, prawa i wolności, w odniesieniu, do których bada się dopuszczalność zobowiązania cudzoziemca do powrotu nie są wskazane w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, lecz stopniowo uzyskują taki status (wchodzi do standardu ochrony) w wyniku wykształcenia się poglądu orzeczniczego Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (a wcześniej Komisji Praw Człowieka) co do ich relewantności w sprawach o wydalenie lub ekstradycję. Generalizując proces ten polega na rozważaniu w kolejnych sprawach związku przyczynowo-skutkowego między wydaleniem a naruszeniem postanowienia konwencyjnego, jego bezpośredniości, a także zestawienia ze sobą ochrony praw jednostki i uprawnień państwa do kontroli imigracji, zob. P. Dąbrowski [w:] J. Chlebny (red.), *Ustawa o cudzoziemcach...*, s. 783 i nast.

pejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka²¹ i Konwencji o prawach dziecka. Dokonał tego poprzez jedność terminologiczną katalogu praw i wyrażenie wprost, że przesłanki zawarte w polskiej ustawie należy rozumieć w taki sposób jak w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o prawach dziecka²². Jednak przesłanki do zastosowania ww. instytucji prawnych mają inne podstawy konwencyjne i inną aksjologię stosowania jak i intencję ochrony praw człowieka aniżeli intencja przy udzielaniu ochrony międzynarodowej.

W praktyce zatem przyznanie statusu uchodźcy ma niezwykle istotny walor prawny. Brak cech lub elementów określonych w Konwencji genewskiej powoduje, że aplikant może ubiegać się o inne rodzaje ochrony międzynarodowej jak: udzielenie ochrony uzupełniającej, udzielenie ochrony czasowej, zgoda na pobyt humanitarny lub zgoda na pobyt tolerowany²³.

W tym miejscu wskazać należy, że poza rozwiązaniami procesowymi, na których skupia się także niniejsza glosa, nieodzownym elementem wymagającym przynajmniej wstępnych rozważań, jest kwestia dostrzeżenia, analizy i ewentualnych umiejętności stosowania przez polskie organy Konwencji o prawach dziecka. W głosowanym orzeczeniu nie zostało to wyrażone *expressis verbis*, jednak analizując uzasadnienie wyroku można zauważyć, że porusza ono zasady wynikające z Konwencji o prawach dziecka. Dokonując interpretacji przepisów konwencyjnych oraz głosowanego orzeczenia, łatwo jest dostrzec powiązania odnoszące się do gwarancji procesowych zapewnionych dziecku cudzoziemca biorącego udział w postępowaniu, zarówno jako strona, jak i jako uczestnik postępowania lub świadek. Do obowiązków nałożonych na strony Konwencji o prawach dziecka należą m.in.:

- 1) branie pod uwagę najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka (art. 3 Konwencji o prawach dziecka);
- 2) podejmowanie właściwych kroków dla zapewnienia, aby dziecko, które ubiega się o status uchodźcy bądź jest uważane za uchodźcę w świetle odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego lub wewnętrznego stosowanego postępowania, w przypadku, gdy

²¹ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm. (dalej: EKPCz).

²² Zob. P. Dąbrowski [w:] J. Chlebny (red.), *Ustawa o cudzoziemcach...*, s. 797 i nast.

²³ Zob. J. Białocerkiewicz, *Nowe polskie prawo o cudzoziemcach*, Toruń 2003, s. 122.

występuje samo lub towarzyszą mu rodzice bądź inna osoba, otrzymała odpowiednią ochronę i pomoc humanitarną przy korzystaniu z odpowiednich praw zawartych w niniejszej konwencji lub innych międzynarodowych aktach dotyczących praw człowieka oraz innych dokumentach w sprawach humanitarnych (art. 22 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka);

- 3) zapewnienie wypowiedzania się dziecka w każdym postępowaniu jego dotyczącym (art. 12 ust. 2 Konwencji o prawach dziecka);
- 4) podejmowanie właściwych kroków dla wspomagania rodziców lub osób odpowiedzialnych za dziecko w realizacji prawa do poziomu życia odpowiadającego jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu i społecznemu (art. 27 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka);
- 5) udzielanie, w razie potrzeby pomocy materialnej w zakresie żywności, odzieży i mieszkań dziecku (art. 27 ust. 3 Konwencji o prawach dziecka);
- 6) edukacji i oświaty (art. 28 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka).

Powyższe rozważania niezbędne są dla pełnego zrozumienia stopnia i sposobu powiązania, zarówno procedury administracyjnej w przedmiocie nadawania statusu uchodźcy, jak i zapewnienia podstawowych gwarancji procesowych cudzoziemcom w postępowaniach uchodźczych, w tym małoletnim dzieciom-cudzoziemcom w momencie dokonywania subsumpcji przez organy w konkretnych sprawach.

Przechodząc do analizy niezwykle istotnego zagadnienia, które pojawiło się w glosowanym wyroku, na wstępie wskazać należy, że zgodnie z art. 75 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego²⁴, jako dowód należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem. Nieodzownym elementem postępowania dowodowego jest zasada wyrażona w art. 78 § 1 k.p.a., który stanowi, że żądanie strony dotyczące przeprowadzenia dowodu należy uwzględnić, jeżeli przedmiotem dowodu jest okoliczność mająca znaczenie dla sprawy. Wyżej wymienione przepisy k.p.a. nakładają na organ administracji procesowy obowiązek przeprowadzenia postępowania dowodowego, by wyjaśnić sprawę, korzystając ze wszystkich możliwych dowodów, których przeprowadzenie nie jest sprzeczne z prawem. Wprowadzają także

²⁴ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 2096 z późn. zm. (dalej: k.p.a.).

zasadę, że żądanie przeprowadzenia takiego dowodu należy uwzględnić, jeśli przedmiotem dowodu jest okoliczność mająca znaczenie dla sprawy, by zgodnie z treścią art. 7 k.p.a. z urzędu lub na wniosek strony podjęły wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz załatwienia sprawy. Ocena materiału dowodowego (zgodnie z art. 80 k.p.a.) należy do organu przeprowadzającego postępowanie, który w uzasadnieniu decyzji powinien wypowiedzieć się, co do dowodów, na których się oparł, oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. Owa wiarygodność dowodu nie może jednak nastąpić przed jego przeprowadzeniem²⁵.

Postępowanie wyjaśniające w procedurze nadania statusu uchodźcy prowadzone jest na podstawie przepisów k.p.a. i ma charakter ogólnego postępowania administracyjnego²⁶, a zgodnie z art. 4 u.u.c.o. obowiązują w nim zasady rządzące postępowaniem dowodowym określone w k.p.a. o ile ustawa nie stanowi inaczej²⁷. Jak wskazuje J. Chlebny²⁸, potencjalny zakres ustaleń faktycznych w sprawach uchodźczych jest bardzo szeroki, a podczas postępowania pojawia się problem ciężaru dowodowego, gdyż na gruncie polskiej procedury administracyjnej nie przesądzono jednoznacznie czy spoczywa on na organie prowadzącym postępowanie, czy na wnioskodawcy²⁹. Jak wskazuje B. Kowalczyk³⁰, państwa posiadają obo-

²⁵ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 18 czerwca 2015 r., II OSK 102/15 (CBOSA); wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 31 maja 2005 r., FSK 1839/04, CBOSA.

²⁶ Zob. J. Jagielski, *Status prawny cudzoziemca w Polsce (problematyka administracyjno-prawna)*, Warszawa 1997, s. 96 i nast.; analogiczny pogląd wyraża też J. Chlebny, zob. tenże, *Postępowanie w sprawie o nadanie...*, s. 10.

²⁷ Zob. B. Kowalczyk [w:] J. Zimmermann (red.), *Wartości w prawie administracyjnym*, Warszawa 2015, s. 396.

²⁸ Zob. J. Chlebny, *Postępowanie w sprawie o nadanie...*, s. 243.

²⁹ Zob. D. Sowińska, *Geneza wprowadzenia przepisów regulujących formy ochrony cudzoziemców na terytorium RP*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2012, nr 6, s. 29; tak też wskazano w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 13 grudnia 2005 r., V SA/Wa 1719/05, w której to sprawie jeśli „cudzoziemiec twierdzi, że obawę odczuwa, to oczywiście na nim spoczywa ciężar wykazania istnienia tej obawy. Wykazanie istnienia obawy możliwe jest przede wszystkim przez przeprowadzenie dowodów wskazywanych przez niego na tę okoliczność. Organ odwoławczy jest uprawniony [...] do poprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego. Zważywszy, że art. 7 i 77 k.p.a. zobowiązuje do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy, zważywszy na specyfikę postępowania w sprawach uchodźców, przeprowadzenie wskazanego dowodu jawi się jako konieczność”.

³⁰ Zob. B. Kowalczyk [w:] J. Zimmermann (red.), *Wartości w prawie...*, s. 286.

wiązek dokonania oceny odpowiednich elementów wniosku przy udziale wnioskodawcy, a obowiązek ten został zinterpretowany przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jako swego rodzaju obowiązek współpracy, którym zostały obciążone państwa – w skrócie oznaczający, że

jeżeli z jakiegokolwiek powodu dowody dostarczone przez wnioskującego o udzielenie ochrony międzynarodowej nie są kompletne, aktualne lub nie mają znaczenia, konieczne jest, aby dane państwo współpracowało czynnie w tym stadium postępowania z wnioskodawcą, aby umożliwić zebranie wszystkich dowodów, które mogłyby uzasadnić wniosek. Ponadto państwo może znajdować się w lepszej sytuacji niż wnioskodawca, jeżeli chodzi o dostęp do określonego rodzaju dokumentów³¹.

W postępowaniu dowodowym o nadanie statusu uchodźcy chodzi zatem o umożliwienie organowi przeprowadzenia pewnej spekulacji myślowej o charakterze podobnym do rozumowania dedukcyjnego, w którym rację stanowi ustalony stan faktyczny, a wnioskiem jest los cudzoziemca w razie powrotu do kraju pochodzenia, przy czym w odróżnieniu od typowego rozumowania dedukcyjnego nie zakłada się pewności zaistnienia następstwa, albowiem wystarczający jest określony stopień prawdopodobieństwa zaistnienia zdarzeń dotyczących cudzoziemca w razie jego powrotu do kraju pochodzenia³².

W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego wielokrotnie podkreślano obowiązek współdziałania aplikanta w zbieraniu materiału dowodowego i tym samym wyjaśnianiu wszelkich okoliczności w sprawie³³, co w aktualnym stanie prawnym nie budzi wątpliwości.

Nie budzi wątpliwości także, ani w orzecznictwie³⁴, ani w doktrynie³⁵, że zdolność do występowania w sprawie administracyjnej jako świadek, uzależniona jest od zdolności spostrzegania i komunikowania swoich

³¹ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 22 listopada 2012 r., C-277/11, Info-Curia – Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości (Curia), <http://curia.europa.eu/> [dostęp: 31.05.2019 r.].

³² J. Chlebny, *Postępowanie w sprawie o nadanie...*, s. 243 i nast.

³³ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 marca 2000 r., V SA 949/99, niepubl.; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 22 maja 2000 r., V SA 1720/99, niepubl.

³⁴ Odmowa wiary świadkom, bez ich przesłuchania w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, wyłącznie z powodu ich wieku i upływu czasu, narusza przepisy art. 7, art. 77 § 1 i art. 80 k.p.a., zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 30 listopada 2005 r., II OSK 277/05, CBOŚA.

³⁵ Zob. Z. Resich [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1975, s. 444.

spostrzeżeń, a nie jest uzależniona od zdolności do czynności prawnych. Dlatego małoletni może być świadkiem, jeżeli wedle oceny organu orzekającego ma zdolność do spostrzegania i komunikowania swoich spostrzeżeń³⁶. Oznacza to tym samym, że małoletnie dzieci wnioskodawców w postępowaniu o udzielenie ochrony międzynarodowej mogą być przesłuchiwane, przy zabezpieczeniu im należnych praw poprzez szereg odpowiednich gwarancji procesowych³⁷, na okoliczności nie tylko udzielenia ochrony międzynarodowej, ale także na okoliczności uzasadniającej udzielenie ochrony uzupełniającej i gody na pobyt tolerowany.

Artykuł 12 Konwencji o prawach dziecka nakłada na państwa-strony wyraźny obowiązek zapewnienia możliwości wypowiedzania się przez dziecko w każdym postępowaniu sądowym i administracyjnym, dotyczącym dziecka, bezpośrednio lub za pośrednictwem przedstawiciela bądź odpowiedniego organu, zgodnie z zasadami proceduralnymi prawa wewnętrznego. Oznacza to, że minimalne standardy, co do możliwości wy-

³⁶ Zob. B. Adamiak [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 356; J. Chlebny, *Postępowanie w sprawie o nadanie...*, s. 247; A. Wróbel [w:] M. Jaśkowska, A. Wróbel, *Kodeks postępowania administracyjnego*, Warszawa 2000, s. 436.

³⁷ Jak wskazano w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 3433 Sejmu VII kadencji): „zmiana ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, ma na celu wdrożenie do polskiego porządku prawnego przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 180 z 29.06.2013, s. 60) gdzie w motywie 33 dyrektywy wskazano, że «Stosując niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie powinny w pierwszym rzędzie dążyć do najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka zgodnie z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej („Karta”) oraz konwencją Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka z 1989 r. Dokonując oceny najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka, państwa członkowskie powinny w szczególności należycie uwzględnić dobrostan i rozwój społeczny małoletniego, w tym również jego środowisko», a także dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 180 z 29.06.2013, s. 96) gdzie w motywie 9 wskazano, że «Stosując niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie powinny starać się o jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka oraz uwzględnienie jedności rodziny, zgodnie z odpowiednio Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej, Konwencją Organizacji Narodów Zjednoczonych z 1989 r. o prawach dziecka oraz europejską Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności»”.

powiedzenia się dziecka w każdym postępowaniu, będące najbardziej fundamentalnymi prawami człowieka i jednocześnie jednymi z podstawowych zasad państwa prawnego³⁸, z uwagi na funkcjonowanie w polskim porządku prawnym Konwencji o prawach dziecka, art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r.³⁹ oraz art. 6 ust. 1 EKPCz – muszą być zachowane⁴⁰. Dlatego też w polskiej procedurze udzielania ochrony międzynarodowej – w rozdziale 4 u.u.c.o. *Postępowanie z udziałem małoletnich bez opieki i innych osób o szczególnych potrzebach* – zapewniono gwarancje ochrony praw małoletnich. Uznać to należy za gwarancję należytego i czynnego udziału dzieci w postępowaniu administracyjnym⁴¹, przy założeniu, że organy administracyjne w tym zakresie będą stosowały te przepisy zgodnie nie tyle z ich literą, co z ich duchem.

W związku z powyższym, nierozpoznane przez organy administracji wnioski cudzoziemca o dopuszczenie dowodu z przesłuchania jego małoletnich dzieci (w obecności biegłego psychologa) objętych wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej wskazujące jednoznacznie, że ma to być dowód na okoliczność asymilacji ze społeczeństwem polskim, znajomości języka polskiego i możliwych negatywnych skutków dla rozwoju dzieci cudzoziemca w przypadku ich powrotu do kraju pochodzenia i ponowienie tego wniosku w piśmie procesowym z dnia 27 kwietnia 2015 r. jawią się jako znaczące naruszenie procedury administracyjnej w zakresie ustalania stanu faktycznego i badania zaistnienia przesłanek z art. 97 u.u.c.o. – pobytu tolerowanego. Organy niejako z góry, uznały i rozstrzygnęły, bez przeprowadzania tychże dowodów, o ich nieprzydatności i niecelowości ich przeprowadzenia.

Rada do Spraw Uchodźców odnosząc się do ww. wniosku dowodowego stwierdziła, że:

odmawia przeprowadzenia wywiadów z córkami cudzoziemca. Uzasadniła to tym, że w czasie przywoływanych przez cudzoziemca zdarzeń w kraju pochodzenia cudzoziemki miały odpowiednio 9 i 12 lat. W ocenie Rady rozstrzy-

³⁸ Zob. P. Jaros, *Prawo dziecka do sądu*, [w:] S.L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o prawach dziecka...*, s. 201.

³⁹ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

⁴⁰ Zob. B. Mikołajczyk, *Osoby ubiegające się o status uchodźcy. Ich prawa i standardy traktowania*, Katowice 2004, s. 236.

⁴¹ Zob. G. Michałowska, *Międzynarodowa ochrona praw dziecka*, Warszawa 2016, s. 48 i nast.

ganie (w części) w tak istotnej sprawie na podstawie wspomnień tak małych dzieci stawiałoby pod znakiem zapytania rzetelność samego rozstrzygnięcia⁴².

Organy administracji rozpatrując w taki sposób wniosek dowodowy i podając jego argumentację, jednoznacznie wykazały brak zauważenia subtelnej, acz istotnej, różnicy pomiędzy przesłankami ochrony międzynarodowej a pobytem tolerowanym. Taka argumentacja oddalenia wniosku dowodowego nie mogła wytrzymać próby rzetelności i wszechstronnego zbierania materiału dowodowego w sprawie. Także takie działanie organu może budzić uzasadnione twierdzenie o niezachowaniu rudymenatarnych standardów ochrony praw dzieci opisanych w Konwencji o prawach dziecka. Odmowa prawa do wypowiedzenia się przez dziecko we własnej sprawie, jawi się jako działanie głęboko sprzeczne z podstawowymi zasadami państwa prawa⁴³. Co więcej, organy oddalając wniosek dowodowy, całkowicie pominęły fakt, a także prawny obowiązek, badania nie tylko przesłanek o udzielenie ochrony międzynarodowej, ale i zgody na pobyt tolerowany. W ówczesnym stanie prawnym, obowiązkiem organów było nie tylko przesłuchanie dzieci cudzoziemca na okoliczności udzielenia, zarówno rodzicom, jak i samym dzieciom, ochrony międzynarodowej, ale i na okoliczność udzielenia zgody na pobyt tolerowany. Dlatego uzasadnienie decyzji organów w glosowanym wyroku daje podstawy do przypuszczenia, że organy nie uchwyciły zarówno różnicy podstaw prawnych i celu istnienia ochrony międzynarodowej jak i zgody na pobyt tolerowany.

Ponadto powyższe stanowisko można poprzeć argumentacją organów wskazaną w uzasadnieniu decyzji, w której to organ II instancji, podziеляjąc ustalenia i oceny organu I instancji odnoszące się do braku przesłanek udzielenia zgody na pobyt tolerowany, uznał, że

nie znajduje przesłanek dla udzielenia ochrony międzynarodowej na terytorium RP dla cudzoziemca na podstawie zaświadczeń z placówek szkolnych. Rodzina B. na terytorium RP wjechała w czerwcu 2013 r., a następnie przebywała w Niemczech, do Polski wjechała ponownie w lutym 2014 r., oznacza

⁴² Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 22 czerwca 2017 r., II OSK 2366/16, niepubl.

⁴³ Zob. W. Sokolewicz, *Państwo prawne – jego cechy i kryteria*, Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz, „Informacja” 1992, nr 63, s. 1, biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_92/i-63.pdf [dostęp: 11.07.2018 r.].

to, że w niniejszym przypadku nie zachodzą żadne podstawy, aby rozważać zaawansowanie procesu adaptacji czy integracji z polskim społeczeństwem⁴⁴.

Nie można pominąć faktu, że organy niejako ponownie pomyliły cel i zakres instytucji prawa opisywanych w glosie. Przy rozpatrywaniu dowodów niejako zapomniały o zgodzie na pobyt tolerowany, skupiając się na przesłankach ochrony międzynarodowej.

Takie rozpatrzenie wniosków dowodowych przez organy administracji wskazuje jednoznacznie na naruszenie procedury administracyjnej w zakresie zbierania i ustalania stanu faktycznego sprawy oraz na niezrozumienie poszczególnych instytucji prawa w danej sprawie. Organy z uwagi na specyfikę postępowań uchodźczych i problemy dowodowe tam napotykanne, zobowiązane są w zgodzie z przepisami k.p.a. dopuścić wszystkie dowody, które mogą przyczynić się do wyjaśnienia sprawy. Takimi dowodami są w szczególności zeznania cudzoziemców oraz dokumenty złożone do akt sprawy.

Konkludując rozważania nad procesowymi gwarancjami osób małoletnich w postępowaniach, zarówno administracyjnych jak i sądowno-administracyjnych o udzielenie ochrony międzynarodowej, wskazać należy, że do głównych zadań organów rozpatrujących takie sprawy, jak i sądów kontrolujących orzeczenia, należy nie tylko stosowanie czy kontrolowanie stosowania przepisów prawa powszechnie obowiązującego, ale przede wszystkim baczenie na dobro dziecka-cudzoziemca i kompleksowe rozpoznanie sprawy także pod kątem przesłanek do udzielania ochrony uzupełniającej i zgody na pobyt tolerowany⁴⁵.

⁴⁴ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 22 czerwca 2017 r., II OSK 2366/16, niepubl.

⁴⁵ Jak słusznie wskazuje J. Białocerkiewicz: „Ta subsydiarna forma ochrony jest wydawana, co do zasady, z urzędu i materializuje w praktyce art. 32 Konstytucji RP oraz zobowiązania powstałe zarówno na podstawie umów międzynarodowych. Chodzi zatem nie tylko o Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzoną w Rzymie 4 listopada 1950 r. (Dz. U. 1993 r. Nr 61, poz. 284 i Dz. U. 1993 r. Nr 61, poz. 285) wymienioną *expressis verbis* w ustawie o cudzoziemcach, ale także i o inne ratyfikowane umowy międzynarodowe, jak np. Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 10 grudnia 1984 r. (Dz. U. 1989 r. Nr 63, poz. 378), europejskiego prawa wspólnotowego, jak też imperatywów z dokumentów tworzących *soft law* (Paryska Karta Nowej Europy z 1990 r., Karta Praw Podstawowych, rekomendacje Rady Europy oraz dokumenty KBWE/OBWE)”, J. Białocerkie-

Polski ustawodawca tworząc przepisy regulujące ochronę cudzoziemców w różnych sytuacjach faktycznych i prawnych, skonstruował tak przepisy prawne, tj. u.u.c.o. i u.c., by wzajemnie te dwie regulacje prawne uzupełniały się, a tym samym dawały gwarancje prawne wobec cudzoziemców. Zarówno z samych ww. ustaw jak i wielu judykatów⁴⁶ wydanych w sprawach udzielania ochrony międzynarodowej cudzoziemcom, wynika, że brak przesłanek do przyznania statusu uchodźcy nie oznacza tym samym automatycznie, że ten sam cudzoziemiec nie spełnia warunków do przyznania innej ochrony (np. ochrony uzupełniającej, zgody na pobyt tolerowany). Nie ma wątpliwości, że w przypadku negatywnej decyzji, co do nadania statusu uchodźcy, organy do tego powołane powinny raz jeszcze – wątkowo w jakby oddzielnej sprawie⁴⁷ – osobno odnieść się do twierdzeń przedstawionych przez wnioskodawcę oraz do poczynionych własnych ustaleń i powinny precyzyjnie oraz rzetelnie uzasadnić brak przesłanek do uzyskania ochrony uzupełniającej i innej ochrony cudzoziemców. Uzasadnienie decyzji o przyznaniu lub odmowie przyznania pobytu tolerowanego powinno być jeszcze bardziej rozbudowane i szczegółowe, niż uzasadnienie zawarte w decyzji dotyczącej odmowy nadania statusu uchodźcy. Zapewnić ma to precyzyjne wskazanie toku rozumowania organów, a tym samym wnikliwe rozpoznanie sprawy o losie człowieka. Na zakończenie należy podkreślić, że dobro dziecka za-

wicz [w:] K. Bem, J. Białocerkiewicz, *Glosa do wyroku NSA z dnia 14 grudnia 2005 r., II OSK 1081/15, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2006, nr 6, poz. 66.*

⁴⁶ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 25 kwietnia 2008 r., II OSK 227/07, niepubl.; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 12 stycznia 2010 r. w sprawie *A.W.Khan v. Zjednoczone Królestwo*, nr skargi 47486/06, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96587> [dostęp: 14.05.2019 r.].

⁴⁷ Z treści art. 15 i art. 23 ust. 2 u.u.c.o. wynika, że rozpatrywanie wniosku o nadanie statusu uchodźcy równocześnie, jako wniosku o udzielenie ochrony uzupełniającej nakłada na organ konieczność rozpatrzenia takiego wniosku z urzędu, ale tylko w sytuacji, gdy istnieje podstawa rozpoznania wniosku o status uchodźcy. Nie zmienia to zasady rozpoznania wniosku o status uchodźcy w tym zakresie, że art. 15 u.u.c.o. nakłada obowiązek pierwszeństwa rozstrzygnięcia wniosku o nadanie statusu uchodźcy, a dopiero gdy okoliczności sprawy wskazują na brak możliwości udzielenia statusu uchodźcy w tym samym postępowaniu, wniosek ten należy obligatoryjnie rozpatrzyć, w ramach poczynionych pod tym względem ustaleń, jako wniosek o udzielenie ochrony uzupełniającej, zob. J. Chlebny, *Postępowanie w sprawie o nadanie...*, s. 270 i nast.; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 31 sierpnia 2005 r., II OSK 1224/05, niepubl.; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 13 stycznia 2012 r., V SA/Wa 1411/11, CBOSA.

leży – oczywiście od przepisów prawnych – lecz niemniej ważnym jest także sposób ich wprowadzania w życie oraz umiejętności i doświadczenie osób stosujących je na każdym z etapów – poczynając od przyjęcia wniosku uchodźczego, na orzeczeniu Naczelnego Sądu Administracyjnego kończąc.

Kolejną istotną kwestią poruszoną przez sąd w glosowanym wyroku było wskazanie, że

nie można *a limine* wyłączyć możliwości, że w badanym przypadku zachodzą podstawy, aby rozważyć zaawansowanie procesu adaptacji czy integracji dzieci wnioskodawcy z polskim społeczeństwem, co mogłoby doprowadzić do oceny, czy ich wydalenie nie naruszy praw dziecka określonych w Konwencji o prawach dziecka w stopniu istotnie zagrażającym ich rozwojowi psychofizycznemu⁴⁸,

co w mojej ocenie porusza niezwykle istotną kwestię wskazaną w art. 3 Konwencji o prawach dziecka – przesłankę najlepszego interesu dziecka. W treści tego artykułu odnaleźć możemy wytyczną dla państw stron, że we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Odwoływanie się do najlepszego interesu dziecka, przy braku definicji w Konwencji o prawach dziecka, może nastroczać i nastrocza, organom stosującym prawo, wielu problemów interpretacyjnych. Jak wskazuje A. Wedeł-Domaradzka:

takie milczenie [brak definicji pojęcia najlepszego interesu dziecka – J.S.] wydaje się słuszne, z uwagi na to, iż ustalenie, co jest najlepsze w interesie dziecka zależne jest przecież od bardzo wielu czynników, takich jak wiek, poziom dojrzałości dziecka, fakt posiadania lub braku jednego bądź obojga rodziców, czy też środowisko dziecka. Należy jednak podkreślić, że brak takiej legalnej definicji nie wyklucza, a w pewnych sytuacjach nawet determinuje konieczność opracowania jej zakresu na potrzeby konkretnego dziecka w konkretnej sytuacji prawnej i faktycznej [sprawy – J.S.]⁴⁹.

⁴⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 22 czerwca 2017 r., II OSK 2366/16, niepubl.

⁴⁹ A. Wedeł-Domaradzka, *Koncepcja „best interests of the child” w prawie oraz praktyce organów strasburskich – kontekst praw ojca*, „Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarne” 2015, t. 6, s. 147-165.

W tak ukształtowanym stanie faktycznym sprawy, warto zadać sobie pytanie czy wniosek dowodowy w postaci przesłuchania małoletnich dzieci był niezbędny i konieczny, a przede wszystkim wartościowy dla postępowania. Czy subiektywne odczucia dzieci lub ich rodziców, co do asymilacji ze społeczeństwem polskim, znajomości języka polskiego i możliwych negatywnych skutków dla ich rozwoju w przypadku powrotu do kraju pochodzenia mogłyby wypełnić przesłankę zgody na pobyt tolerowany? Warto także w tym miejscu wskazać, że nawet gdyby organy przeprowadziły dowód z przesłuchania dzieci cudzoziemca, mają one zgodnie z art. 80 k.p.a. swobodę w ocenie dowodów przeprowadzonych w postępowaniu administracyjnym. Jak wydaje się przesłuchanie takie jest niezbędne w sprawach z wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej małoletniemu bez opieki. Jednak czy nie powinno być nie tyle dobrą praktyką, a wypełnianiem standardów międzynarodowych, nie tyle automatyczne przesłuchiwanie dzieci, ile uwzględnianie za każdym razem po ich zgłoszeniu, wszelkich wniosków dowodowych w tym zakresie w postępowaniach o udzielenie ochrony międzynarodowej?

Kolejnym ważkim zagadnieniem, jakie musi być poruszone na kanwie glosowanego orzeczenia, jest granica i celowość mierzenia adaptacji i integracji dzieci cudzoziemców ze społeczeństwem w ramach rozpatrywania wniosku uchodźczego. Prawdą jest, że – o ile chodzi o dzieci i to te w okresie przedszkolnym lub wczesnoszkolnym – ich możliwości asymilacyjne oraz nawiązywanie relacji z rówieśnikami są ogromne. Znacząco przeszkadza w procesie tym zarówno różnica językowa, religijna, kulturowa, jak i majątkowe możliwości rodziców dziecka. Czy podczas trwającego postępowania uchodźczego, które powinno trwać co do zasady 6 miesięcy⁵⁰, trwa średnio ok. 15 miesięcy, a w niektórych przypadkach i dłużej, cudzoziemcy przebywający na terytorium RP i starający się o ochronę międzynarodową są w stanie zasymilować się lub przynajmniej wykazać,

⁵⁰ Zgodnie z art. 34 u.u.c.o.: „1. Załatwienie sprawy dotyczącej udzielenia ochrony międzynarodowej, z wyłączeniem przypadków, o których mowa w art. 39 ust. 1, następuje w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej na formularzu. 2. Termin, o którym mowa w ust. 1, może być przedłużony do 15 miesięcy, w przypadku gdy: 1) sprawa jest szczególnie skomplikowana; 2) z wnioskami o udzielenie ochrony międzynarodowej występuje w krótkich odstępach czasu duża liczba cudzoziemców i uniemożliwia to rozpoznanie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej w terminie 6 miesięcy; 3) wnioskodawca nie wykonuje obowiązków, o których mowa w art. 41”.

że nastąpiła integracja ze społeczeństwem i kulturą polską? Kwestia ta jest poddawana ocenie w każdym przypadku i stanie faktycznym sprawy, a, ocena ta jest niezbędna w kontekście rozważania przesłanek dla przyznania pobytu tolerowanego. Dlatego organy administracji nie tylko na wniosek powinny badać te kwestie, kiedy w sprawie jako uczestnicy występują małoletnie dzieci, ale także niejako z urzędu, przy analizie dowodów w danym postępowaniu i stanie faktycznym każdej sprawy.

Ciekawym zagadnieniem, które należy także podnieść w głosie (z uwagi na jego zaakcentowanie w orzeczeniu), jest najlepsze zabezpieczenie interesu dziecka cudzoziemca objętego wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej. Jak się może wydawać, najlepszym zabezpieczeniem interesu dziecka cudzoziemcy objętego wnioskiem o nadanie ochrony międzynarodowej jest zapewnienie mu godności, ochrony, opieki, możliwości rozwoju osobistego i jego zdolności, życia rodzinnego, prawa do kształtowania i wyrażania własnych poglądów, edukacji poprzez m.in. nadanie statutu uchodźcy. Natomiast należy zadać pytanie, czy nadanie statutu uchodźcy dziecku, a odmowa nadania go rodzicom dziecka – czyli faktyczne rozłączenie rodziny i małoletniego dziecka – leży w jego najlepszym interesie zgodnie z Konwencją o prawach dziecka. Wskazać trzeba także, że zapewnienie dziecku ochrony i opieki w takim stopniu, w jakim jest to niezbędne dla jego dobra, biorąc pod uwagę prawa i obowiązki jego rodziców, opiekunów prawnych lub innych osób prawnie za nie odpowiedzialnych nie polega tylko i wyłącznie na dawaniu mu szansy na lepszą przyszłość poprzez podniesienie poziomu życia i warunków kształcenia w wyniku nadania statusu uchodźcy lub innych uprawnień. Przede wszystkim w myśl Konwencji o prawach dziecka, dziecko powinno wychowywać się w pełnej rodzinie, by jak najlepiej zabezpieczyć mu rozwój psychofizyczny. Zasada równej stopy życiowej rodziców i dziecka⁵¹ oznacza, że nawet w sytuacji częściowego niedoboru środków finansowych lub chwilowej gorszej sytuacji czy kondycji rodzinnej, nie jest to podstawa do uznawania, że najlepszy interes dziecka jest niezachowany. Dlatego uważam, że w każdej sprawie cudzoziemcy powołując się na zabezpieczenie

⁵¹ Zgodnie z poglądem Sądu Najwyższego wyrażonym w tezie IV wytycznych w zakresie wykładni prawa i praktyki sądowej w sprawach o alimenty, dzieci mają prawo do równej stopy życiowej z rodzicami, zob. uchwała pełnego składu Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Administracyjnej z dnia 16 grudnia 1987 r., III CZP 91/86, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 1988, nr 4, poz. 42.

najlepszego interesu dziecka, jak i na ochronę życia prywatnego i rodzinnego, nie powinni automatycznie otrzymywać ochronę międzynarodową lub zgodę na pobyt humanitarny lub tolerowany. Każda sprawa i każdy stan faktyczny winien być przez organy wnikliwie zgodnie ze sprawiedliwą procedurą i na podstawie rzetelnych dowodów przebadany, a wnioski należycie wyciągnięte i uargumentowane w uzasadnieniu decyzji. Pewien automatyzm w stosowaniu koncepcji najlepszego interesu dziecka poprzez bezwarunkowe jej zastosowanie i nie rozpatrzenie wszelkich aspektów owego najlepszego interesu dziecka, może prowadzić do wręcz odwrotnych skutków, jak choćby rozłączenie rodziny.

Konkludując, organy administracji badając wniosek cudzoziemca o udzielenie ochrony międzynarodowej w glosowanej sprawie, z uwagi na stan prawny orzekania, zobowiązane były nie tylko do podjęcia wszelkich czynności niezbędnych do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz załatwienia sprawy (stosując wszelkie przepisy i gwarancje zawarte w krajowym prawie administracyjnym oraz w międzynarodowych unormowaniach dotyczących praw człowieka i praw dziecka), mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli⁵² pod kątem przesłanek w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej. Powinny także wnikliwie, zgodnie z przepisami prawa⁵³, przeanalizować ówczesne przesłanki zawarte w art. 97 u.u.c.o. dotyczące zgody na pobyt tolerowany.

Słowa kluczowe: uchodźcy, ochrona międzynarodowa, Konwencja o prawach dziecka, najlepszy interes dziecka, postępowanie administracyjne

⁵² Jak wskazuje F. Elżanowski: „Kodeks postępowania administracyjnego nie definiuje pojęcia interesu społecznego ani pojęcia słuszny interes obywateli. Są to pojęcia nieokreślone, co powoduje, że o ich zakresie decyduje organ orzekający w danej sprawie, który musi się przy tym wykazać dużą ostrożnością. B. Adamiak podkreśla, że gdy idzie o pojęcie słusznego interesu obywateli należy tu rozumieć nie tylko interes stron postępowania, lecz także interes jednostek posiadających w danej sprawie słuszny interes faktyczny”, F. Elżanowski [w:] R. Hauser, M. Wierzbowski (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 97.

⁵³ Z uwagi na treść art. 37 ust. 1 u.u.c.o. w stanie prawnym na datę wydawania kontrolowanych decyzji, organ administracji co prawda związany był treścią art. 7 i 77 k.p.a., jednak cudzoziemiec składający wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej obowiązany był: 1) przedstawić informacje niezbędne do ustalenia stanu faktycznego sprawy, a w szczególności dotyczące jego wieku, pochodzenia, tożsamości, obywatelstwa, krewnych, kraju i miejsc poprzedniego pobytu, wcześniejszych wniosków, trasy podróży oraz powodów złożenia wniosku; 2) udostępnić posiadane dowody potwierdzające okolicz-

Bibliografia

Źródła

Akty prawa międzynarodowego i krajowego

- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.
- Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.
- Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 517.
- Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 2096 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1666 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 2094 z późn. zm.

Orzecznictwo

- Uchwała pełnego składu Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Administracyjnej z dnia 16 grudnia 1987 r., III CZP 91/86, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 1988, nr 4, poz. 42.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 marca 2000 r., V SA 949/99, niepubl.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 22 maja 2000 r., V SA 1720/99, niepubl.

ności wskazane w uzasadnieniu wniosku. Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 6 czerwca 2013 r., skarga *M.E. przeciwko Francji*, nr 50094/10, stwierdził, że to przede wszystkim osoba ubiegająca się o status uchodźcy powinna wykazać, że powrót do kraju pochodzenia może ją narazić na prześladowania z powodów wskazanych w Konwencji genewskiej, zob. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 6 czerwca 2013 r., sprawa *M.E. przeciwko Francji*, nr skargi 50094/10, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121219> [dostęp: 6.07.2018 r.].

- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 31 maja 2005 r., FSK 1839/04, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (CBOSA).
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 31 sierpnia 2005 r., II OSK 1224/05, niepubl.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 30 listopada 2005 r., II OSK 277/05, CBOSA.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 25 kwietnia 2008 r., II OSK 227/07, niepubl.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 18 czerwca 2015 r., II OSK 102/15, niepubl.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 13 grudnia 2005 r., V SA/Wa 1719/05, CBOSA.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 13 stycznia 2012 r., V SA/Wa 1411/11, CBOSA.
- Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 12 stycznia 2010 r. w sprawie *A.W. Khan v. Zjednoczone Królestwo*, nr skargi 47486/06, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96587> [dostęp: 14.05.2019 r.].
- Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 6 czerwca 2013 r., sprawa *M.E. przeciwko Francji*, nr skargi 50094/10, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121219> [dostęp: 6.07.2018 r.].
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 22 listopada 2012 r., C-277/11, Info-Curia – Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości (Curia).

Literatura

- Adamiak B. [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 356.
- Balcerek M., *Prawa dziecka*, Warszawa 1986.
- Balicki R., P. Mateusz-Protasiewicz, *Prawo dzieci migrantów*, [w:] S.L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Warszawa 2015, s. 283-292.
- Bem K., *Glosa do wyroku NSA z dnia 6 marca 2006, II OSK 1224/05*, LEX/el.2009.
- Białocerkiewicz J. [w:] K. Bem, J. Białocerkiewicz, *Glosa do wyroku NSA z dnia 14 grudnia 2005 r., II OSK 1081/15*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2006, nr 6, poz. 66.
- Białocerkiewicz J., *Nowe polskie prawo o cudzoziemcach*, Toruń 2003.
- Chlebny J., *Postępowanie w sprawie o nadanie statusu uchodźcy*, Warszawa 2011.
- Dąbrowski P. [w:] J. Chlebny (red.), *Ustawa o cudzoziemcach. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 783-797.
- Elżanowski F. [w:] R. Hauser, M. Wierzbowski (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 97.

- Fermus-Bobowiec A., E. Lis, *Udzielanie ochrony międzynarodowej cudzoziemcom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2016, t. 25, s. 25-59.
- Jagielski J., *Status prawny cudzoziemca w Polsce (problematyka administracyjnoprawna)*, Warszawa 1997.
- Jaros P., *Prawo dziecka do sądu*, [w:] S.L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Warszawa 2015, s. 199-214.
- Kowalczyk B. [w:] J. Zimmermann (red.), *Wartości w prawie administracyjnym*, Warszawa 2015, s. 286, 396.
- Michałowska G., *Międzynarodowa ochrona praw dziecka*, Warszawa 2016.
- Mikołajczyk B., *Osoby ubiegające się o status uchodźcy. Ich prawa i standardy traktowania*, Katowice 2004.
- Resich Z. [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1975, s. 444.
- Sokolewicz W., *Państwo prawne – jego cechy i kryteria*, Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz, „*Informacja*” 1992, nr 63, biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_92/i-63.pdf [dostęp: 11.07.2018 r.].
- Sowińska D., *Geneza wprowadzenia przepisów regulujących formy ochrony cudzoziemców na terytorium RP*, „*Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*” 2012, nr 6, s. 24-43.
- Stojanowska W. [w:] T. Smoczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka. Analiza i wykładnia*, Poznań 1999, s. 81.
- Wedel-Domaradzka A., *Koncepcja „best interests of the child” w prawie oraz praktyce organów strasburskich – kontekst praw ojca*, „*Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarne*” 2015, t. 6, s. 147-165.
- Wierzbicki B., *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Warszawa 1993.
- Wróbel A. [w:] M. Jaśkowska, A. Wróbel, *Kodeks postępowania administracyjnego*, Warszawa 2000, s. 436.

GLOSS TO THE JUDGMENT OF THE SUPREME ADMINISTRATIVE COURT OF JUNE 22, 2017, THE FILE REFERENCE NUMBER II OSK 2366/16

Summary

The verdict of the verdict was aimed at raising important issues, both procedural and substantive law that occurred in the administrative procedure in the matter of granting international protection. The manner and scope of the evidentiary proceedings, including the legitimacy of the evidence from the interrogation of a minor, is a preliminary issue to the substantive issues raised in the judgment. Integration of a third-country national applying for international protection and

being a minor, as well as the related principle of the best interest of the child, expressed in art. 3 of the Convention on the Rights of the Child are the main considerations of this vote.

Key words: refugees, international protection, Convention on the Rights of the Child, best interests of the child, administrative proceedings

**ГЛОССАРИЙ К ПРИГОВОРУ ВЫСШЕГО АДМИНИСТРАТИВНОГО
СУДА ОТ 22 ИЮНЯ 2017 ГОДА, НОМЕР ССЫЛКИ АКТ II ОСК 2366/16,
НЕОПУБЛИКОВАННЫЙ**

Резюме

Целью голосования по результату освидетельствования было принять важные процедурные и материальные вопросы, возникающие в административной процедуре предоставления международной защиты. Способ и масштабы получения доказательств, включая законность получения доказательств из допроса несовершеннолетнего, является предварительным вопросом к существенным вопросам, поднятым в глоссарии. Интеграция гражданина страны «третьего мира» ходатайствующего о международной защите и являющегося несовершеннолетним, а также соответствующий принципу наилучшего обеспечения интересов ребенка, изложенный в ст. 3 Конвенции о правах ребенка являются основными соображениями этого голосования.

Ключевые слова: беженцы, международная защита, Конвенция о правах ребенка, наилучшие интересы ребенка, административное производство

